

**ДЕРЖАВНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З РОЗВИТКУ МЕЛІОРАЦІЇ,
РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ПРОДОВОЛЬЧИХ ПРОГРАМ**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«МЕТОДИЧНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР З АКВАКУЛЬТУРИ»**

Концепція відновлення та модернізації
конкурентоспроможної аквакультури України в умовах
воєнних викликів і повоєнної відбудови

Методичні рекомендації

УДК 338.43:639.3(477):338.12:355.01

К68

Схвалено Науково-технічною радою Державного агентства України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм (протокол № 2 від 11.02.2026 р.)

Рецензенти:

Забаштанський М. М., д.е.н., професор, директор ННІ природокористування та гуманітарних наук, Національного університету «Чернігівська політехніка»

Кваша С. М., д.е.н., проф., академік Національної академії аграрних наук України, проректор з навчальної і виховної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України

К68 Концепція відновлення та модернізації конкурентоспроможної аквакультури України в умовах воєнних викликів і повоєнної відбудови. Методичні рекомендації. Укладачі: Шарило Ю. Є., Плічко В. Ф., Андрущенко А. В., Герасимчук В. В., Вдовенко Н. М., Поплавська О. С., Сівер А. В., Дмитришин Р. А., Шевель О. О. – К.: Видавничий дім Кондор. 2026. – 28 с.

ISBN 978-617-8831-22-6

У рекомендаціях систематизовано передумови, характеристики та еволюційні тенденції розвитку української аквакультури у довоєнний період. Визначено масштаби та напрями втрат і впливу на сектор аквакультури в умовах введення воєнного стану, зокрема на виробничі потужності, транспортування продукції, ресурсне забезпечення реалізацію риби та рибної продукції та ринку. На основі статистичних даних і аналітичних матеріалів окреслено динаміку вирощування рибосадкового матеріалу та товарної риби у розрізі основних видів, виявлено ознаки стагнації традиційного ставкового коропівництва та поступове посилення ролі інтенсивних технологій, зокрема садкових й басейнових систем, рециркуляційної аквакультури, що формують нові сегменти ринку риби з вищою доданою вартістю. Приділено увагу обмеженням, які стримують інвестиційну привабливість галузі: відсутності цілісності прав власності на виробничі активи (земля–вода–гідротехнічні споруди), тінізації виробництва та збуту, недостатній простежуваності продукції, відсутності дієвих фінансових інструментів підтримки й страхування, а також слабкій інтеграції науки та бізнесу. У межах огляду сформовано комплексне бачення відновлення аквакультури як складової продовольчої безпеки та імпортозаміщення із акцентом на відбудову й модернізацію інфраструктури, розвиток переробки та логістики, цифровізацію процесів управління галуззю, формування ринкового середовища та стимулювання перспективних видів аквакультури з експортним потенціалом. Практична цінність видання полягає у формуванні методичних засад для розроблення дорожньої карти державної політики та програм підтримки виробників у фронтних, прифронтних і тилкових регіонах з урахуванням різних потреб відновлення та зростання в умовах воєнних втрат і повоєнної відбудови.

УДК 338.43:639.3(477):338.12:355.01

© ДУ «МТЦ з аквакультури», НУБіП України, 2026

© Колектив авторів, 2026

© Видавничий дім «Кондор», 2026

ISBN 978-617-8831-22-6

Зміст

1. Економіко-організаційні засади функціонування аквакультури України у довоєнний період	4
2. Вплив воєнних дій на стан та динаміку розвитку аквакультури в Україні	8
3. Виклики для відновлення і розвитку української аквакультури	10
4. Інструменти та механізми державної підтримки аквакультури в умовах відновлення	12
5. Заходи з врегулювання проблемних питань в галузі та пропозиції з відновлення аквакультури на 2026 рік	17
6. Очікувані результати реалізації концепції та підсумкові положення	25

1. Економіко-організаційні засади функціонування аквакультури України у довоєнний період

Українська аквакультура посідала значуще місце в рибогосподарському комплексі до 1990 року. Україна володіла значним потенціалом водних ресурсів, який реалізовувався за допомогою побудованої системи регіональних рибницьких господарств, кадрового і наукового потенціалу, вітчизняних біотехнологій виробництва продукції аквакультури, традиції та досвіду. Українська аквакультура є в значній мірі прісноводною, ставковою та напівінтенсивною, а за мірками соціалістичного табору розвинутою.

Проте після отримання незалежності Україна, нажаль, не провела необхідних реформ в деяких секторах економіки, в тому числі і аквакультурі. Зокрема, не вирішене питання реалізації суб'єктами аквакультури права власності засобів виробництва (рибницькими ставками та гідротехнічними спорудами), не вжиті заходи для створення цивілізованого ринку продукції аквакультури, дотримання якості продукції та прозорості реалізації готової продукції до споживача (значна частина виробництва знаходиться в тіні). До цих недоліків аквакультури можна додати відсутність дієвої системи державного стимулювання бізнесу, відсутність механізму пільгового кредитування як для інших сільськогосподарських виробників, страхування об'єктів аквакультури, складні і витратні процедури оформлення необхідної для ведення господарської діяльності документації, занепад рибогосподарської науки в результаті недофінансування, проблеми маркетингу та інші чинники, притаманні для перехідного періоду.

Але навіть за таких обставин українська аквакультура все ж відіграє в Україні серйозну роль у сфері виробництва харчового тваринного білка. Бізнес зумів, в основному, зберегти традиційні методи риборозведення. Незважаючи на тривалу стагнацію української аквакультури, деякі її напрямки розвивалися, відзначаючи значний і ще нерозкритий експортний та інвестиційний потенціал України, як у галузях сільськогосподарського виробництва, зокрема вирощування зернових, олійних культур та аквакультури.

Стан української аквакультури на момент 2022 року можна характеризувати як стагнацію аквакультури традиційних прісноводних риб (коропа, далекосхідних коропових – білого та строкатого товстолобиків і білого амура). Розвиток рибництва у рециркуляційних аквакультурних системах, садках, тобто використання більш інтенсивних методів ведення аквакультури (вирощування лососевих, осетрових, сомоподібних) відбувається дуже повільно, поступово. Причинами є уже зазначені вище організаційно-правові особливості української аквакультури, до яких додалося введення воєнного стану в Україні.

Оскільки аквакультура України лишається значною мірою традиційним, зорієнтованим на виробництва коропових видів риб у земляних ставках, а обсяги збуту такої продукції стагнують (як в Україні, так і по всій Європі), це відбивається на обсягах виробництва рибопосадкового матеріалу (табл. 1).

Таблиця 1. Вирощування рибопосадкового матеріалу

№ з/п	Вирощено та виловлено рибопосадкового матеріалу	Роки					
		2017	2018	2019	2020	2021	2022
1.	Вирощено рибопосадкового матеріалу, млн шт.:	325,9	154,5	126,7	166,9	187,5	77,5
	Сазан/короп	158,4	73	56,2	90,9	105,5	33,5
	Рослиноїдні	150,6	67,1	58	58,8	62	22,2
	Сомові	0,43	0,73	0,2	0,8	0,8	1,6
	Осетрові	2,2	1,8	1,8	1,7	1,8	0,4
	Лососеві	1,3	2,2	5,6	4,7	2,4	1,5
	Інші	12,8	9,6	4,7	9,8	15	18,3
2.	Вирощено рибопосадкового матеріалу, тонн:	8 986	8 602	7 740	9 446	7 767	7 902
	Сазан/короп	4 639	4 039	3 687	4 036	3 268	3 193
	Рослиноїдні	4 039	4 232	3 724	3 515	2 847	2 060
	Сомові	10,5	8,4	16,5	181	256	343
	Осетрові	120	47,8	44,3	41	71	95,7
	Лососеві	59,3	92,5	69	62,5	118	120
	Інші	117	182	198	1 610	1 207	2 090

З табл. 1 видно, що вирощування рибопосадкового матеріалу протягом останніх п'яти років є нестабільне, відбуваються деякі коливання обсягів виробництва. Але відмічається тенденція: коропівництво у цілому (короп та далекосхідні коропові – це традиційні для України об'єкти аквакультури)

стагнує. Натомість відзначається незначне зростання виробництва посадкового матеріалу сомоподібних (в своїй більшості це сом кларієвий або африканський), осетрових та лососевих (райдужної форелі).

Обсяги виробництва товарної продукції аквакультури практично повторюють тенденції виробництва рибопосадкового матеріалу (табл. 2).

Таблиця 2. Обсяги вирощування товарної риби, т

Рік	Обсяги виробництва (за видами риб) тонн						
	Сазан/короп	Рослиноїдні	Сомові	Осетрові	Лососеві	Інші	Разом
2016	9 865	9 154,4	107,5	116,4	330,3	1 851	21 424,7
2017	9 624	7 750,4	146,2	137,9	344,2	2 165,4	20 168,2
2018	9 584,8	7 990,4	133,7	111,5	261,4	2 111,2	20 193
2019	8 516,4	7 665,8	224,3	97,1	225,9	1 874,3	18 604
2020	8 014,2	7 704,2	274,8	79,1	230,9	2 264,4	18 568
2021	7 410,5	6 039,5	283,7	77,1	312,1	2 758,7	16 882
2022	7 438,8	4 495,7	171,8	46,9	391,2	2 085,7	14 630

Зменшення обсягів виробництва продукції аквакультури (табл. 2) пояснюється специфікою української аквакультури.

В своїй більшості вітчизняна аквакультура представлена вирощуванням корошових та рослиноїдних риб у ставкових рибницьких господарствах.

У проточних басейнових системах вирощують райдужну форель (більш як 90 % обсягів), струмкову форель, арктичного гольця та дунайського лосося. Виробництво осетрових відбувається в ставкових, садкових господарства, а останнім часом і в умовах рециркуляційної аквакультури.

Саме розвиток в Україні рециркуляційних систем дав поштовх виробництву кларієвового сома, тиліпії та інших об'єктів аквакультури.

Традиційно невеликі обсяги вирощування в ставкових господарствах окремих супутніх видів – шуки, сома європейського, лина, карася сріблястого, судака звичайного, – але у цілому на них припадає суттєва частина товарної продукції (2021-го року третя позиція після коропа та далекосхідних корошових); ці види зазначені у табл. 2 в стовпчику «Інші».

Структура виробництва аквакультури за видами риб у 2022 році показана на рисунку 1.

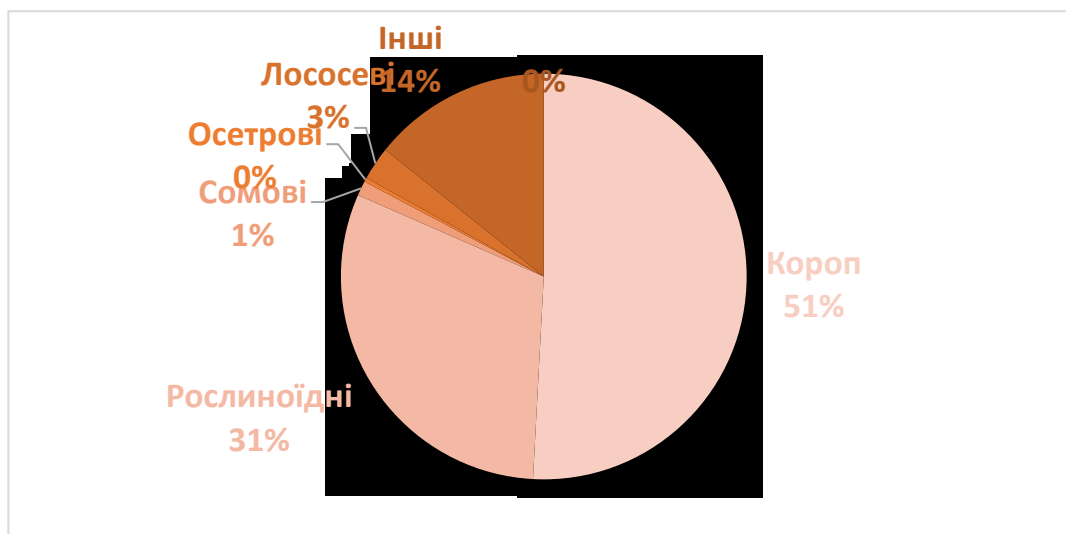

Рисунок 1. Товарна продукція української аквакультури за групами видів

Таблиця 3. Використання виробничих потужностей водних об'єктів для аквакультури

	Рік						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ставки, га	65 669,7	63 775,4	67 873,1	56 714,0	58 915,2	53 710,4	48 220,7
Садки, м ²	30 623,2	35 134,0	40 879,0	39 977,7	41 274,0	70 381,0	32 690
Басейни, м ²	50 954,4	51 169,1	52 209,1	55 735,6	62 306,6	57589,9	122795,9

У табл. 3 показано використання виробничих потужностей для аквакультури у розрізі: ставки, садки та басейни, що фактично повторює показники з вирощування рибосадкового матеріалу та товарної риби. Зменшується використання ставкових площ – відповідно і спостерігається зменшення виробництва коропових і рослиноїдних риб, і збільшується обсяг садкових і басейнових господарств, де основними об'єктами аквакультури є сомоподібні, осетрові та лососеві.

Слід зауважити, що зменшення вирощування коропа і рослиноїдних видів, а також стагнація ставкової аквакультури у цілому спостерігається не лише в Україні. В більшості країн Європи коропівництво і взагалі ставкова аквакультура стагнує – це скоріше європейський тренд, пов'язаний у тому числі і з наростанням дефіциту, ступеня конкуренції за доступ до прісної води, а також дією положень природоохоронних регламентів Євросоюзу. Також ми маємо відзначити значну тінізацію української аквакультури, риста, притаманна

практично усім країнам, у яких переважають мікропідприємства з виробництва водних біоресурсів, які важко піддаються обліку; особливістю української ситуації у порівнянні з більшістю країн ЄС є відсутність механізму першого продажу продукції рибальства та аквакультури; крім того, причиною неповної звітності є те, що, наприклад, більшість форелевих господарств у Карпатах реалізують свою продукцію не у свіжому та охолодженому вигляді, а у вже приготованому у власних рестораціях тощо, тобто неповнота статистичних даних в Україні має таке саме коріння як і в решті країн Європи з переважанням дрібно (мікро-) масштабної аквакультури.

2. Вплив воєнних дій на стан та динаміку розвитку аквакультури в Україні

В перші дні введення воєнного стану здійснено дослідження впливу на українську аквакультуру, а за його результатами, міркування над пошуком необхідних механізмів для мінімізації негативного впливу на сектор виробництва риби та морепродуктів і забезпечення їх подальшого розвитку.

Було проведено дослідження у 2022 році та визначено основні аспекти впливу від введення воєнного стану на українську аквакультуру. В перші місяці матеріальних збитків зазнали 72 % господарств з аквакультури. Руїнації виробничої інфраструктури зазнали приблизно 20 % господарств. Це дані на момент опитування. Поки складно робити узагальнюючі висновки, а тим більше прогнози на майбутнє. В Україні тривають активні бойові дії.

Ракетні та артилерійські обстріли українських населених пунктів не вщухають. Продовжується руйнування промислової інфраструктури, що вже створило та продовжує створювати проблеми зі збиранням, переробкою та утриманням продукції, логістикою.

Найбільшими викликами для українських рибоводів стали три фактори.

По-перше, на самому початку введення воєнного стану (березень-травень 2022 року) відчувався дефіцит кормів. Крім того, ціни на корми також підскочили до надзвичайних розмірів, у рибоводів (зокрема осетроводів,

лососеводів) просто не було обігових коштів на їх закупівлю. Ще до початку повномасштабного вторгнення в Україні були відсутні дієві фінансові інструменти для аквакультури (наприклад, пільгове кредитування), а після 24 лютого 2022 року банківська сфера взагалі перестала працювати в даному напрямку. По-друге, загострилась проблема логістики, адже транспортування здорожчали в кілька разів і це не могло не торкнутися сфери аквакультури. Особливо гостро проблема логістики стосується окупованих та прифронтових територій. По-третє, гостро стала проблема реалізації рибних продуктів. Виробник змушений коригувати ціну на власну продукцію з урахування здорожчання кормів та логістики, але купівельна спроможність громадян з часу активних бойових дій не стала кращою. По тій ціні, що пропонує суб'єкт аквакультури, не кожен споживач може собі дозволити купити цю продукцію.

Загалом важко зараз оцінити загальну вартість збитків, нанесену українській аквакультури: з окупованими територіями немає зв'язку, а на лінії фронту та прифронтових територіях активні бойові дії перешкоджають, як господарській діяльності, так і проведенню будь-яких досліджень. Повна оцінка наслідків введення воєнного стану буде проведена пізніше, а наразі вчені оперують лише даними проведених опитувань.

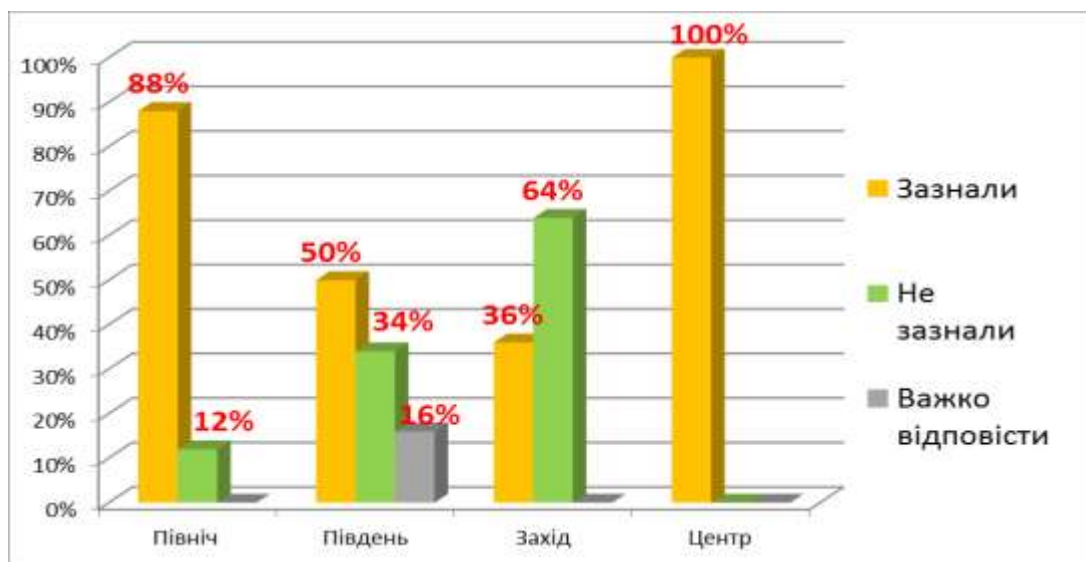

Рисунок 2. Кількість господарств аквакультури, що зазнали матеріальних збитків в період з березня по липень 2022 року, в розрізі регіонів України

Як показує рисунок, 88 % опитаних суб'єктів аквакультури Півночі, 100 % суб'єктів аквакультури Центральних та 50 % Південних областей України несуть матеріальні збитки в різних масштабах. Найкраща ситуація з рибницькими господарствами Західного регіону – там збитків завдано лише 36 % господарств, і масштаби їх незрівнянно менші ніж в інших регіонах.

3. Виклики для відновлення і розвитку української аквакультури

Аквакультура вважається досить ризикованим виробництвом з низькою формою прибутку. В країнах Європейському Союзі аквакультура датується державою, стимулюється малий та середній бізнес в даній сфері. В своїй більшості аквакультура є сезонним виробництвом, яке має достатньо великі ризики від зовнішніх факторів. Створення передумов для запровадження ряду інструментів для фінансування проектів та стимулювання розвитку галузі сьогодні є основним завданням. Аквакультура знаходиться в «тіні», а фінансові механізми підтримки, страхування або стимулювання вимагають прозорості та відкритості виробничої сфери. Тому, в першу чергу, необхідно створити прозору систему урядування з набором інструментів державної підтримки, спростити процедури отримання в оренду водних об'єктів (їх частин) чи земельних ділянок, а після цього і державна підтримка, процес інвестицій в сектор аквакультури запрацюють в повному обсязі.

Враховуючи, що розвиток сучасної української аквакультури зазнає стагнації, є необхідність запровадити заходи які б симулювали запровадження українськими рибоводами новітніх біотехнологій, сталих практик ведення рибного господарства. Крім того, необхідна дорожня карта запровадження в аквакультуру ланцюжків доданої вартості, вихід української риби на світові ринки, запровадження маркетингової політики.

Основні проблеми, які генерують чисельні проблеми аквакультури:

1. Основні виробничі активи (в першу чергу – рибогосподарські технологічні водойми) не належать суб'єкту аквакультури. Під час приватизації підприємств рибного господарства відбувся штучний розділ єдиного

виробничого комплексу – рибницького ставка на землю під водою, воду та гідротехнічні споруди. В результаті цього рибницькі ставки залишилися у державній власності, а інші об'єкти виробничої інфраструктури – були викуплені суб'єктами аквакультури (як то виробничі приміщення, обладнання та механізми тощо). Інвестиційна привабливість аквакультурних господарств у такому вигляді практично відсутня тому, що основні засоби виробництва – ставки залишилися не належать виробнику. Проблема комплексна і не може бути вирішена в короткостроковій перспективі, але потребує державної регуляції саме в розрізі отримання суб'єктом аквакультури у власність комплексу у складі: земельна ділянка та розташовані на ній гідротехнічні споруди, інші споруди (пристрої), будівлі, устаткування, інвентар тощо.

Пропозиції щодо вирішення: забезпечити трансформацію переходу у власність суб'єктів аквакультури земельної ділянки у комплексі з майном: гідротехнічні споруди рибогосподарських технологічних водойм, виробничі будівлі та споруди, устаткування та інвентар.

2. «Тінізація» аквакультури. Складні та коштовні процедури оформлення водойм, землі та гідроспоруд, корупційна складова процесів, надмірне податкове навантаження змушують суб'єктів аквакультури ховатися в «тінь». Особливо це стосується малого та мікро-бізнесу. Проблема комплексна і не може бути вирішена лише в рамках законодавчого регулювання.

Пропозиції щодо вирішення: запровадження електронної системи управління галуззю е-Рибальство, простежуваності продукції аквакультури, декларування (ідентифікація) суб'єктів аквакультури, адміністративна відповідальність за ненадання галузевої звітності.

3. Відсутність державної підтримки. Суб'єкти аквакультури є сільськогосподарськими товаровиробниками, але мають свої особливості. Проте державна підтримка сектору рівна нулю, на відміну від інших напрямів агрокультури. І тваринництво, і виробництво зернових, олійних, ягідних культури отримують дотацію і відповідно стимульовані. Надання дотацій аквакультурі заважає їй «тінізація». Виробничий цикл продукції аквакультури

2–4 роки, а у деяких напрямках аквакультури і до 7–10 років (наприклад в осетрівництві), тоді як урожай зернових, олійних, овочевих культур аграрії отримують щорічно і мають дотацію. Тому крім запровадження електронних сервісів, що виводять аквакультуру з «тіні» і зменшують корупційні ризики необхідно запровадити також економічні механізми, зменшення навантаження і забезпечення рівних конкурентних умов та залучення інвестицій, запровадити електронні державні сервіси підтримки.

Пропозиції щодо вирішення: необхідно запровадити комплексний механізм державної підтримки, в тому числі дотацій на продукцію аквакультури, створити умови для виведення української риби та продукції з неї на світові ринки, стимулювати розвиток ланцюжків з доданою вартістю.

4. За досвідом європейських країн, зокрема доречним є досвід країн Східної Європи: Польщі, Румунії, Чехії, Угорщини величезне значення для розвитку сектору аквакультури є консолідація учасників ринку аквакультури та створення дієвого представницького органу в органах влади.

Пропозиції щодо вирішення: законодавче врегулювання діяльності асоціації виробників аквакультури, надання повноважень, встановлення прав та обов'язків членів асоціації. Ці аспекти нині формують сферу взаємовідносин української аквакультури, що потребують комплексного вирішення.

4. Інструменти та механізми державної підтримки аквакультури в умовах відновлення

Державна підтримка є основним аспектом розвитку рибного господарства в Україні. Існує ряд механізмів державної підтримки, які можуть допомогти фермерам отримати необхідні ресурси та засоби для розвитку їхнього бізнесу в секторі аквакультури. Вказані механізми можуть включати податкові пільги, сприяння експорту, підтримку на місцевому рівні та інші. Реалізація механізмів державної підтримки є важливим кроком у підтримці розвитку рибного господарства та забезпеченні економічного зростання в галузі.

Уряд України створив нормативно-правову базу для аквакультури. Це допомагає забезпечити безпеку та якість продукції аквакультури та забезпечує стабільне середовище для інвесторів у галузь. Загалом ці механізми державної підтримки сприяють зростанню та розвитку галузі аквакультури в Україні, а також гарантують, що вона є стійким і прибутковим сектором економіки.

Відповідно до пунктів 16².3. та 17².3. статей 16² та 17². Закону України «Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку» державна підтримка надається:

– виробникам, які займаються сільськогосподарською діяльністю з розведення та/або утримання, та/або вирощування, та/або вилову прісноводної та/або морської риби, жаб, безхребетних, водоростей та інших гідробіонтів, державна підтримка надається шляхом:

– часткової компенсації до 30 відсотків витрат з урахуванням обмежень, зазначених в абзаці другому пункту 2¹.4 статті 2¹ цього Закону, понесених на таку діяльність;

– надання дотації на одиницю виробленої продукції або площу водного об'єкта.

Аквакультура відноситься до сільськогосподарської діяльності і є малоприбутковим виробництвом з високим рівнем ризиків. Як бізнес, що є в достатній мірі ризиковим, та, фактично, не має ніяких державних преференцій мало цікава інвесторам. В теперішній ситуації українська продукція аквакультури не конкурентоспроможна у порівнянні з продукцією аквакультури іноземних суб'єктів аквакультури, зокрема, з європейськими, що отримують на розвиток виробництва значну фінансову підтримку. Надання дотації виробникам аквакультури підвищить їх конкурентоспроможність і сприятиме заміщенню імпортової продукції продукцією вітчизняного виробництва. Це підвищить продовольчу безпеку України і стимулюватиме вітчизняний бізнес. Пропонуємо надати підтримку українським виробникам продукції аквакультури на 1 кг виробленої продукції аквакультури у розмірі: кларієвий сом – 51,6 грн; форель райдужна – 117,6 грн. Ще одна з нагальних

проблем вітчизняної аквакультури це необхідність модернізації матеріально-технічної бази. Більшість рибницьких господарств була побудована ще в попередні часи. Практично всі гідротехнічні споруди, рибоводні робочі машини і обладнання зношене і морально застаріле. Без значних капіталовкладень українська аквакультура не має можливості провести реконструкцію виробничих потужностей та оновити технологічне рибоводне обладнання на більш сучасне і енергоефективне, а отже, не стане конкурентоспроможною. Аквакультура є важливою галуззю в Україні, і уряд може запровадити декілька механізмів для підтримки її зростання та розвитку. Ось деякі з базових механізмів та інструментів державної підтримки аквакультури, які можливо запровадити:

Гранти та субсидії: Уряд України може сприяти наданню грантів і субсидій для підтримки розвитку аквакультури. Ці кошти можуть бути спрямовані на різні цілі, такі як нове будівництво рибних господарств, придбання обладнання, покращення інфраструктури.

Розвиток ринку: є можливості працювати над сприянням розвитку нових ринків для української продукції аквакультури як усередині країни, так і за кордоном. Це має включати торгові місії, дослідження ринку та інші заходи, спрямовані на те, щоб допомогти українським виробникам аквакультури знайти нових клієнтів і збільшити продажі.

Інкубатори та інноваційні центри: важливо опрацювати можливість створення інкубаторів чи інноваційних центрів для підтримки розвитку нових технологій та ідей в аквакультурі чи інших галузях рибної промисловості, надаючи підприємцям простір для експериментів і співпраці.

Розвиток потенціалу: доцільно інвестувати у розвиток потенціалу галузі аквакультури. Це включає в себе навчальні програми для фермерів та інших спеціалістів галузі, а також зусилля з покращення освіти та розвитку навичок у відповідних сферах, таких як управління рибним господарством.

Координація та співпраця: доцільно сприяти координації і співпраці між різними зацікавленими сторонами в галузі аквакультури, включаючи фермерів,

дослідників, промислові асоціації та інші відповідні групи. Це може допомогти визначити спільні виклики та можливості, а також розробити ефективні стратегії їх вирішення. Розглядаючи ключові проблеми та можливості стратегічно та скоординовано, слід допомогти створити більш сталу, конкурентоспроможну та інноваційну галузь, а також сприяти довгостроковому зростанню та успіху аквакультури в Україні. Звичайно, ось деякі додаткові інструменти, які можна використати для державної підтримки аквакультури чи інших галузей:

Позики з низькими відсотками: доцільно надавати позики з низькими відсотками для підтримки зростання та розвитку аквакультури чи інших галузей, надаючи фінансову підтримку підприємствам, які можуть не мати доступу до фінансування через традиційні канали.

Програми навчання: слід розробляти програми навчання, щоб допомогти фермерам аквакультури або іншим фахівцям галузі розвинути навички та знання, необхідні для досягнення успіху.

Експортна допомога: слід надавати допомогу виробникам аквакультури чи іншим галузям промисловості, які прагнуть експортувати свою продукцію на нові ринки, включаючи допомогу з експортною документацією, торговими місіями та іншими ресурсами.

Розвиток інфраструктури: слід інвестувати в розвиток інфраструктури для підтримки галузі аквакультури. Це включає будівництво нових сучасних інкубаційних цехів, заводів з переробки риби та транспортних мереж для полегшення розповсюдження продукції аквакультури.

Маркетингова підтримка та підтримка брендингу: уряд може надати підтримку зусиллям виробників аквакультури та інших компаній у маркетингу та брендингу, допомагаючи їм розвинути сильну ідентифікацію бренду та ефективно просувати свою продукцію серед клієнтів. Удосконалені регулятивні процеси: Уряд має працювати над оптимізацією регулятивних процесів і зменшенням бюрократичних бар'єрів для входу в аквакультуру чи інші галузі, полегшуючи початок нових підприємств і розширення існуючих.

Гранти на дослідження та розробки: потрібно зосередитись на можливості надавати гранти на підтримку досліджень і розробок в аквакультурі чи інших галузях промисловості, допомагаючи фінансувати розробку нових технологій і дослідження нових ідей. Це лише кілька прикладів інструментів, які уряд може використовувати для підтримки зростання та розвитку таких галузей, як аквакультура. Використовуючи їх комбінацію, уряд може створити сприятливе середовище для успіху бізнесу та процвітання галузі.

Експортні субсидії: можна надавати експортні субсидії для підтримки конкурентоспроможності продукції аквакультури на міжнародних ринках шляхом компенсації витрат на виробництво та транспортування.

Програми управління ризиками: можна запровадити програми управління ризиками, щоб допомогти виробникам аквакультури керувати фінансовими ризиками, пов'язаними з виробництвом, такими як коливання цін. Ці програми можуть включати страхування або інші форми фінансової допомоги.

Дослідження та аналіз ринку: наявні можливості з проведення дослідження та аналізу ринку, щоб допомогти виробникам аквакультури зрозуміти тенденції ринку риби, визначити потенційних клієнтів і розробити ефективні маркетингові стратегії.

Варто зазначити, що конкретні дії фермера можуть залежати від конкретного механізму державної підтримки, який він хоче отримати.

Однак, в загальному, фермерам потрібно буде подавати заявки та надавати необхідну документацію, та приймати участь у відповідних програмах.

Також важливо мати на увазі, що список механізмів державної підтримки та їх вимог можуть змінюватися з часом, тому фермерам варто слідкувати за новинами та оновлювати свої знання про доступні механізми державної підтримки.

Пропозиція: необхідно відновлення матеріально-технічних потужностей аквакультури, а саме передбачити коштів на суму 619 млн грн, а також провести модернізацію логістичної системи на суму 26,4 млн грн.

Перелічені вище заходи щодо державної підтримки вітчизняних виробників дадуть вже протягом перших трьох років поштовх розвитку української аквакультури в наступних аспектах:

1. За рахунок дотації на вирощену продукцію зміниться співвідношення між вирощеною та імпортованою продукцією.

2. Модернізація існуючих та будівництво нових сучасних рибницьких господарств дозволить конкурувати вітчизняному бізнесу на світових ринках рибної продукції, що позитивно вплине на подальший розвиток.

3. Доповнити пункт 15.2 статті 15 Закону України «Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку» добавивши

об'єкти бюджетної дотації: райдужна форель та кларієвий сом. Також внести доповнення до абзацу сьомого пункту 16¹.3.11. статті 16¹ після слів «равликів, молюсків» доповнити словами «вирощування рибопосадкового матеріалу; вирощування товарної риби» і далі по тексту.

За прогнозними оцінками, та навіть за реалістичного сценарію зазначені вище заходи дозволять збільшити обсяги виробництва продукції аквакультури на 25 %. Враховуючи вищезазначене, з метою виробництва конкурентоспроможної вітчизняної рибної продукції, підтримки інфраструктури агропродовольчого ринку, необхідно при розробці Порядку використання коштів, у державному бюджеті на 2026 рік за бюджетною програмою «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» врахувати пропозиції щодо спрямування бюджетних коштів на державну підтримку за вищезазначеними напрямками.

5. Заходи з врегулювання проблемних питань в галузі та пропозиції з відновлення аквакультури на 2026 рік

Заходи з врегулювання проблемних питань в галузі охоплює комплекс дій, спрямованих на вирішення ключових викликів.

Протягом останніх років були напрацьовані проблемні питання, що гальмують розвиток аквакультури.

Таблиця 4. Пропозиції з відновлення аквакультури на 2026 рік

№ з/п	Проблема	Опис проблеми	Пропозиції щодо вирішення
1.	Проблеми «відкритої» аквакультури (ставова, садкова)		
1.1.	Необхідність врегулювання орендних відносин в аквакультурі	В даний час, законодавство не містить норм стосовно використання основних складових водойми в комплексі (земля під водою -вода-гідроспоруди). Всі ці фактори негативно впливають на взаємовідношення між суб'єктами аквакультури, громадськістю та владою, що призводить до конфліктів, судових проваджень та не сприяє інвестиційній привабливості сектору.	Частково питання гідротехнічних споруд врегулює Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення державного регулювання в галузі рибного господарства, збереження та раціонального використання водних біоресурсів та сфері аквакультури» № 2989 – IX від 21.03.2023. Прийняття Закону забезпечує комплексне використання водойм (земельної ділянки і водного об'єкта) та гідротехнічних споруд для аквакультури.
1.2.	Необхідність створення справедливих умов для суб'єктів аквакультури	Структура собівартості продукції аквакультури складається з витрат на енергоносії, рибопосадковий матеріал, комбікорми та добрива, податки та ін. Проте, орендна плата у структурі собівартості за землю під водою різниться між регіонами в рази. Питання потребує законодавчого врегулювання для створення справедливих умов оренди.	Підготовка проекту Закону про внесення змін до <i>Податкового кодексу України</i> , зокрема –до <i>статті 288</i> щодо фіксованої плати за землю під водою <i>на рівні 3 %</i> від нормативної грошової оцінки землі по області.
1.3.	Тінізація об'єктів вирощування при здійсненні аквакультурної діяльності	Відсутність законодавчого врегулювання щодо обліку обсягів вирощування водних біоресурсів та їх реалізації на внутрішньому ринку України.	Верховною Радою України прийнято Закону України «Про забезпечення простежуваності водних біоресурсів та/або продукції, виробленої з видів водних біоресурсів» № 4398-IX від 30.04.2025. Необхідно розробити та прийняти нормативно-правові акти, необхідні для реалізації цього Закону.
1.4.	Відновлення державної підтримки селекційно-плеємної роботи в Україні	Селекційно-плеємна робота потребує постійної підтримки держави, проте, останні декілька років, бюджетна програма «Селекції у рибному господарстві та відтворення водних біоресурсів у внутрішніх водоймах та Азово-Чорноморському басейні» не фінансується з державного бюджету, що унеможливує покращувати рибоводно-біологічні показники українських порід коропа, створювати нові породи та внутрішньо породні типи різних видів риб, здійснювати ефективний облік ремонтно-маточних плеємних	Щорічно передбачати видатки у Законі України «Про Державний бюджет на відповідний рік» на фінансування бюджетної програми «Селекція у рибному господарстві та відтворення водних біоресурсів у внутрішніх водоймах та Азово-Чорноморському басейні».

		стад риб, проводити генетичні дослідження, підтримувати кріоконсервацію.	
1.5.	Стимулювання розвитку лососівництва	Виробництво лососевих видів риб в Україні має давню історію. Райдужна форель вирощується в основному на Західній Україні і є одним із перспективних об'єктів української аквакультури. У країнах Європи (Польща, Туреччина, Данія, Німеччина та інші) є позитивний досвід державного стимулювання виробництва порційної райдужної форелі, який Україна могла б використати, а туристична та оздоровча індустрія Українських Карпат може стати основним ринком збуту даної продукції.	Передбачити державну підтримку лососівництва та внесення законодавчих змін щодо забезпечення дотації суб'єктам аквакультури на вирощування райдужної форелі.
2.	Проблеми «закритої» аквакультури (РАС-системи)		
2.1.	Необхідність запровадження заходів стимулювання рециркуляційної аквакультури у зв'язку з високою капіталоемністю та собівартістю продукції в порівнянні з іншими напрямками аквакультури	Найбільш об'ємною статтею витрат, що впливають на собівартість вирощеної продукції у РАС-системах, є корми та енергоносії. Разом з тим, цей напрямок аквакультури найменш впливає на навколишнє природне середовище, дозволяє вирощувати більше видів об'єктів аквакультури, що забезпечує більший асортимент продукції на ринку, забезпечує повний контроль за технологією вирощення гідробіонтів в РАС, що позитивно впливає на якість продукції аквакультури. Один із методів мінімізації впливу на наслідки змін клімату є розвиток рециркуляційної аквакультури.	Необхідно запровадити державну підтримку у розмірі 50 % від загальної вартості закупівлі і монтажу: ресурсо-ощадного енергетичного обладнання (сонячних електрогенераторів, сонячних водонагрівачів, вітряних електрогенераторів, гідроенераторів тощо); сучасного технологічного обладнання, у тому числі для переробки. Передбачити можливість українським виробникам кормів для риби пільгове оподаткування та стимулювати виробництво корму за ліцензією від світових виробників (Aler Aqua, Coopers, Biomar).
2.2.	Стимулювання вирощування кларієвого сома	Основним об'єктом аквакультури в рециркуляційних системах є кларієвий сом. Сьогодні рециркуляційна аквакультура – єдиний напрямок, що розвивається, а об'єми вирощування сомових єдина група об'єктів аквакультури, що за останні п'ять років невпинно збільшувала об'єм виробництва (крім 2022 року – року початку повномасштабної війни). Це перспективний вид розведення в РАС, але його вартість висока, через високу енергоемність функціонування рециркуляційних систем. Стратегічне значення цієї державної підтримки є	Передбачити державну підтримку перспективних об'єктів аквакультури та внесення законодавчих змін щодо забезпечення дотації суб'єктам аквакультури на вирощування кларієвого сома .

		стимулювання інтенсивних біотехнологій, яка в умовах глобальних кліматичних змін є ефективним способом адаптації аквакультури до наслідків змін клімату.	
3.	Марикультура (моря, лимани)		
3.1.	Стимулювання розвитку сектору марикультури в Україні	<p>Розвиток морської аквакультури (марикультури) в Україні тривалий час залишається на рівні експериментів, а після анексії АР Крим, прибережні акваторії якого найбільш придатні та за природно-кліматичними умовами більш сприятливі для аквакультури, можливості розвитку національної марикультури значно скоротилися. Тому реалізація заходів з розвитку малого та середнього бізнесу у сфері національної марикультури має особливе значення не тільки для галузі рибного господарства, а і для економіки держави в цілому, та потребує всебічної державної підтримки.</p> <p>На сьогоднішній день розвиток марикультури у акваторіях прибережних територій Чорного та Азовського морів є найбільш реальним напрямком господарської діяльності, яка може забезпечити постачання на внутрішній ринок цінних у харчовому відношенні і відносно доступних для широких верств населення продуктів.</p>	Після деокупації територій та морських акваторій Чорного та Азовського морів необхідно запровадити систему просторового планування та зонування (AZA) перспективних ділянок для ведення марикультури. Необхідно залучити грантові проекти, які стимулюють розвиток логістики, покращення прибережної інфраструктури. Опрацювати з представниками GFCM питання щодо надання технічної допомоги Україні у визначенні оптимальних зон для розвитку морської аквакультури в регіоні Чорного та Азовського морів.
3.2.	Стимулювання розвитку марикультури	Найбільш перспективним напрямком української марикультури за оцінками іноземних фахівців є вирощування мідій та устриць. Цей напрямок має експортний потенціал.	Передбачити державну підтримку перспективних об'єктів аквакультури та внесення законодавчих змін щодо забезпечення дотації суб'єктам аквакультури на вирощування моллюсків (малакокультури).
4.	Загальна підтримка відновлення національної аквакультури		
4.1.	Відновлення зруйнованої майна та інфраструктури пошкодженої внаслідок бойових дій спричиненими військовою агресією РФ	Суб'єкти аквакультури у більшості областей України, де відбуваються або проходили бойові дії, зазнали значних майнових збитків через пошкодження ставків, гідротехнічних та інших споруд (пристроїв), будівель, виробничого обладнання, іншого майна, а також загибелі риби. Замінування окремих територій	За результатами проведення збору та узагальнення інформації щодо проведених обстежень технічного стану виробничих потужностей та технологічного обладнання аквакультурних господарств, проведених ДУ «МТЦ з аквакультури», будуть визначені орієнтовні потреби для проведення відновлюваних робіт. Опрацювати можливі шляхи, у тому

		<p>унеможливило доступ до виробничих потужностей господарств та проведення технологічних операцій. Внаслідок ракетних обстрілів майже на всій території України спостерігається наявність пошкодженого або зруйнованого майна. На даний час актуальними для відновлення інфраструктури є Київська, Чернігівська, Сумська, Харківська, Дніпропетровська та Миколаївська області. Одними із найбільш постраждалих залишаються Херсонська, Запорізька, Донецька і Луганська області.</p> <p>Основні витрати для відновлення виробничого потенціалу суб'єктів рибного господарства спрямовуються на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розроблення проектної документації та проведення її експертизи; • придбання будівельних матеріалів; • відновлення зруйнованих і ремонт ушкоджених рибогосподарських гідротехнічних споруд; • витрати на будівництво, поточний ремонт об'єктів нерухомості; • придбання виробничого обладнання. 	<p>числі за підтримки ФАО, щодо часткового відшкодування вартості будівництва та/або реконструкції рибницьких господарств, модернізації виробництв з переробки водних біоресурсів.</p>
4.2.	<p>Збереження генетичного фонду рибницьких господарств через надання спеціалізованих кормів або відшкодування їх вартості для утримання маточного поголів'я</p>	<p>В умовах військової агресії значно ускладнились процеси міжнародної торгівлі зокрема, навіть такі базові раніше питання як забезпечення логістики та валютні розрахунки під час імпорту товарів до України вирішити досить не просто. Крім того, обмеженість джерел збуту риби негативно позначились на фінансовому стані підприємств аквакультури.</p> <p>В першу чергу така ситуація призвела до браку на підприємствах аквакультури високоякісних спеціалізованих кормів, які здебільшого імпортуються. Здебільшого, зазначена ситуація, є найбільш актуальною у сучасних умовах кризового стану для племінних рибних господарств, важливим</p>	<p>Для сприяння збереженню генетичного фонду рибницьких господарств першочергово опрацювати механізми підтримки, у тому числі ФАО, щодо придбання спеціалізованих кормів або відшкодування їх вартості для утримання маточного поголів'я суб'єктів племінної справи у рибництві.</p> <p>У перспективі відновити фінансування за бюджетною програмою «Селекції у рибному господарстві та відтворення водних біоресурсів у внутрішніх водоймах та Азово-Чорноморському басейні».</p>

		завданням яких є збереження генофонду цінних видів риб, особливо коропових, осетрових та лососевих. Найбільшими втратами, що несе держава, є фізичні втрати генетичних ресурсів (плідники риб) – результати багаторічної праці рибоводів-селекціонерів. Тому дуже важливо зберегти наявний генетичний фонд об'єктів аквакультури, що дозволить після перемоги швидко відновити ефективну роботу вітчизняних підприємств аквакультури.	
4.3.	Оновлення генетичного фонду видів гідробіонтів, які вирощуються в умовах аквакультури	Важливою проблемою для України залишається погіршення якості рибопосадкового матеріалу рослинних видів риб, яким зариблюються як ставкові господарства так і природні водойми з метою їх біологічної меліорації. Крім того, у зв'язку з тим, що завезення біологічних матеріалів рослинних видів риб відбувалося ще в 70-х роках минулого століття, спостерігається значний рівень інбридингу, що призводить до втрат якості товарної продукції.	Опрацювати можливість, у тому числі за фінансової підтримки ФАО, завезення біологічних матеріалів (сперма, запліднена ікра, молодь, плідники) рослинних видів риб, для омолодження племінних (генетичних) ресурсів та запобігання негативного впливу інбридингу.
4.4.	Підтримка кампанії зариблення рибницьких потужностей аквакультурних ферм та внутрішніх водних об'єктів для покращення умов існування водних біоресурсів та екологічного стану водойм	Економічний спад, порушення та здорожчання логістики, зупинка діяльності окремих господарств, спричинених веденням активних бойових дій або викликаній іншими вагомими причинами, значно ускладнили процес придбання рибопосадкового матеріалу різних вікових груп для підтримки кампанії зариблення рибницьких потужностей і початку/відновлення виробничого циклу аквакультурних ферм. Виробництво рибопосадкового матеріалу є надзвичайно важливим елементом аквакультури. Саме вирощування різновікового зарибку є ключовою ланкою у перспективі росту виробництва продукції аквакультури в майбутньому, оскільки якісний, життєстійкий зарибок у перспективі значно збільшує рибопродуктивність рибогосподарської технологічної водойми та знижує собівартість вирощеної продукції, що,	З метою стабілізації розвитку продуктивності, екологічної безпеки та підтримки балансу екосистем, опрацювати можливість зариблення різними видами риб рибогосподарські водні об'єкти (їх частини) та передбачити шляхи фінансового забезпечення. При цьому, значна частина суб'єктів аквакультури буде задіяна у виробництві рибопосадкового матеріалу, що також сприятиме підвищенню їх зайнятості та значно покращить економічний стан та вплине на сталий розвиток відповідних регіонів.

		безсумнівно, з точки зору економіки, має позитивний характер.	
4.5.	Сприяння відновленню логістичних зав'язків та розширенню можливостей доступу до нових ринків в урбанізованих центрах через забезпечення підприємств, які провадять рибогосподарську діяльність спеціалізованим транспортом або ємностями для транспортування продукції аквакультури	Дослідження ДУ «МТЦ з аквакультури» показали, що найбільший вплив війни на аквакультуру України був у частині логістики, забезпечення спеціалізованими рибними комбікормами та реалізації продукції аквакультури. Як результат, вітчизняні суб'єкти рибного господарства значно скоротили обсяги та джерела збуту водних біоресурсів та продукції з них, що вплинуло на їх з фінансові можливості та поставило на межу банкрутства. У зв'язку із специфікою своєї діяльності, основні потужності рибницьких господарств здебільшого розташовані у віддалених районах, тому пріоритетну роль в їх діяльності складає формування ланцюга поставок, а розвиток логістики є одним із ключових аспектів в галузі рибного господарства, що забезпечує міжорганізаційну координацію від вилову до кінцевого споживача (виробник, постачальник, споживач, тощо). Крім того, у контексті організації збуту рибної продукції, важливе значення для суб'єктів рибного господарства має пошук нових можливостей та розширення асортименту виробництва із урахуванням потреб та купівельної спроможності відповідних регіонів.	На даний час ФАО за участю Мінекономіки, Держрибагентства та ДУ «МТЦ з аквакультури» запроваджують гранти для малого та мікро- виробництва щодо створення ланцюжків доданої вартості, що значно розширює асортимент вирощеної продукції, якість та маркетингові можливості. Разом з тим, для розвитку логістичних зав'язків та розширення можливостей збуту та постачання продукції з водних біоресурсів є потреба в підтримці закупівлі: <ul style="list-style-type: none"> • техніки та ємкостей для перевезення живої риби; • рефрижераторів та іншого транспорту; • швидкозаморожуючих установок; • пакувальних машин; • виробничого обладнання; • послуг щодо проведення маркетингових досліджень.
4.6.	Підвищення доданої вартості продукції аквакультури	Враховуючи високу собівартість продукції аквакультури в наслідок низки факторів (корми, логістика, електроенергія тощо), підвищення доданої вартості продукції аквакультури можна стимулювати шляхом розвитку переробки рибної продукції.	Пошук механізмів стимулювання переробки української рибної продукції на наявних виробничих потужностях та створення нових продуцентів. Розробка та створення нових продуктів переробки рибної продукції (снеки, пресерви, консерви тощо).
4.7.	Нарощування експортного потенціалу вітчизняної продукції аквакультури	Експортний потенціал української аквакультури наразі є не достатньо дослідженим, тому важливо вести діяльність в цьому напрямку для підтримки виробників продукції аквакультури. За оцінками іноземних фахівців	Вивчити можливість експортного потенціалу української аквакультури та сприяння, за рахунок грантових коштів, опрацювання перспективних напрямів для підвищення експортного потенціалу. Передбачити окремі програми підтримки суб'єктів аквакультури,

		найбільший експортний потенціал серед об'єктів української аквакультури на сьогодні має судак звичайний. В Україні судака звичайного вирощують ще небагато, його виробництво в тіні. Але запровадження системи простежуваності, інших електронних сервісів, в тому числі спрощення процедур експорту дасть поштовх українському бізнесу розвивати виробництво продукції з судака звичайного. Важливим сегментом експорту залишається осетрівництво, особливо в частині виробництва харчової чорної ікри.	орієнтованих на експорт, у тому числі: дотацію на вирощування судака звичайного; дотації та компенсації вартості закуплених спеціалізованих кормів для експорту осетрових видів та чорної харчової ікри.
4.8.	Посилення ролі об'єднань товаровиробників та визначення їх повноважень передбачених у чинному законодавстві	Відсутність ефективних об'єднань товаровиробників зменшує можливості щодо подальшого розвитку української аквакультури. Деякі функції, які сьогодні виконує держава, в країнах Європейського Союзу здійснюють об'єднання виробників продукції аквакультури (збір статистичної інформації, можливість оптових закупівель обладнання для виробників продукції аквакультури, створення та впровадження ефективних проектів з розвитку сектору).	В базових Законах України «Про аквакультуру» та «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» необхідно передбачити права та обов'язки об'єднань аквакультурних товаровиробників шляхом формування законодавчих та організаційних засад для посилення ролі галузевих асоціацій, в тому числі з передачею їм окремих функцій.
4.9.	Налагодження діалогу між владою, бізнесом та суспільством	Відсутність територіальних представництв Держрибгентства з аквакультури не дає змоги провадити повноцінну державну політику у сфері аквакультури. Все це має створити передумови для покращення соціального сприйняття аквакультури.	Запланувати проведення виїзних нарад, семінарів, круглих столів в регіонах (обласних центрах) щодо проблем аквакультури на місцях, інформування громадськості про основні аспекти реформ у сфері аквакультури. Створити систему дорадчої служби з аквакультури з регіональними представництвами та фондом на базі ДУ «МТЦ з аквакультури».
4.10.	Запровадження інноваційних технологій та нових об'єктів в аквакультурі	У провідних аквакультурних країнах світу, зокрема Ізраїль, Китай, США, Туреччина, існує тісна співпраця між наукою і виробництвом – створюються відповідні дорадчі центри та проводиться навчання виробників щодо запровадження інноваційних технологій, перспективних об'єктів вирощування. На жаль відповідні заходи в Україні останні роки не проводились.	За рахунок міжнародних партнерів організувати можливість проведення навчання щодо кращих практик з аквакультури з можливістю відвідування провідних країн з аквакультури та залучення іноземних фахівців до вебінарів організованих ДУ «МТЦ з аквакультури».
4.11.	Врегулювання	Чинним законодавством чітко не	Внести зміни до законодавства

	проблеми загального водокористування у рибогосподарських водних об'єктах	визначений порядок здійснення загального водокористування в орендованих для аквакультури ставках. З одного боку стаття 47 Водного кодексу України встановлює норму згідно якої правила загального водокористування визначає орендар за погодженням з орендодавцем, з іншого стаття 51 Водного кодексу України практично змушує орендаря передбачити місця для здійснення загального водокористування громадянами, що стосується любительського рибальства. Виникають конфлікти між суб'єктами аквакультури та громадянами здебільшого через цю невизначеність.	України згідно з якими: на рибогосподарських технологічних водоймах будь який вид загального водокористування заборонено, на орендованих рибогосподарських водних об'єктах (крім руслових ставків) забороняється лише любительське рибальство, на руслових ставках допускається будь який вид загального водокористування, але включається компенсаційний механізм орендної плати.
4.12.	Оренда руслових ставків для цілей аквакультури	Використання руслових ставків для аквакультури пов'язане з додатковими ризиками впливу на навколишнє природне середовище: міграція водних біоресурсів, санітарний пропуск води, підтримання водотоку в належному стані, забезпечення якості води у річці, струмку. Очевидно що для врахування та мінімізації впливу цих ризиків необхідно передбачити особливий режим користування русловими ставками.	Визначити законодавчо термін «русловий ставок», передбачити особливості використання руслових ставків, підготувати зміни до постанова кабінету Міністрів України від 2 червня 2021 р. № 572 «Про затвердження Типового договору оренди землі в комплексі з розташованим на ній водним об'єктом» щодо затвердження типового договору оренди водного об'єкта (рибогосподарської технологічної водойми), в тому числі руслового ставка для аквакультури.

6. Очікувані результати реалізації концепції та підсумкові положення

Запропоновані ініціативи мають за мету врегулювати проблеми української аквакультури в короткостроковій перспективі – протягом одного, двох років (2026–2027 роки). Загалом проблематика розділена на чотири групи: відкрита аквакультура, закрита аквакультура, марикультура та загальні проблеми. Такий розподіл має зміст через те, що різні напрями аквакультури мають свої особливості, які притаманні лише їм. Проте всі ці заходи мають стратегічні цілі – врегулювати застарілі негаразди у секторі аквакультури, серед яких основними є: «тінізація», підвищення прибутковості аквакультури, врегулювання проблем реалізації продукції аквакультури, консолідація зусиль стейкхолдерів, удосконалення взаємовідносин учасників ринку.

Дана дорожня карта розрахована на термін реалізації заходів протягом одного, двох років і продиктована необхідністю стимулювання розвитку аквакультури, яка зазнала збитків від воєнних дій у 2022 році. Адже серед основних факторів, що негативно вплинули на стан виробництва суб'єкти аквакультури вказували: проблема з кормами, проблеми з логістикою, проблема з реалізацією продукції аквакультури, фізичне знищення виробничих потужностей (в зонах активних бойових дій).

Оскільки воєнний стан на території України продовжується, а вирішення зазначених вище проблем є завданням забезпечення продовольчої безпеки держави, державна політика у сфері аквакультури направлена на виведення аквакультурного бізнесу з тіні, стимулювання практик запровадження доданої вартості, регулювання ринків збуту продукції, заміщення зруйнованих виробничих потужностей на фронтових та прифронтових регіонах у тилкових громадах. Оскільки військові дії в деяких регіонах наразі продовжуються, говорити про розвиток сектору аквакультури рано, але продовжується вдосконалення взаємовідносин та нормативно-правового поля. Запропонований план дій направлений на вирішення основних проблем в аквакультурі в найближчій перспективі. Але його першочергова мета полягає в стабілізації виробництва аквакультури та створенні передумов для подальшого ефективного розвитку в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Пропозиції включають запровадження дотацій на виробництво чотирьох перспективних об'єктів аквакультури, які мають експортний потенціал: райдужна форель, кларієвий сом, судак звичайний, малакокультура.

Очікувані результати від запровадження пропонованих заходів:

1. Врегулювання орендних відносин у сфері аквакультури, як основного негативного чинника сучасного стану рибництва.

2. Запровадження державного електронного сервісу е-Рибальство, що забезпечить запровадження систем державного електронного управління, простежуваності продукції аквакультури, забезпечення її якості та спростить процедуру оформлення експортно-імпортних операцій.

3. Створення справедливих конкурентних умов ведення бізнесу для суб'єктів аквакультури шляхом встановлення фіксованої орендної ставки за землю під водою.

4. Підвищення інвестиційної привабливості аквакультури.

5. Запровадження державної підтримки суб'єктів аквакультури та стимулювання малого та мікробізнесу.

6. Підвищить прибутковість української аквакультури.

7. Зменшить собівартість продукції аквакультури.

8. Удосконалення взаємовідносин між стейкхолдерами у сфері аквакультури.

Враховуючи те, що вказані вище проблеми існували і раніше, а у 2022 році у зв'язку з введенням воєнного стану в Україні, проблеми тільки загострилися, можна спрогнозувати, що в цей період буде значне зменшення обсягів виробництва продукції аквакультури.

Попередній обсяг виробництва аквакультури у 2022 році становить близько 14 тис. т товарної риби.

Запропоновані заходи направлені на стабілізацію роботи сектора аквакультури, що дасть можливість в наступному році після їх запровадження отримати обсяг виробництва аквакультури на рівні поточних показників. Крім того, запропоновані заходи створюють передумови щодо подальшого розвитку аквакультури після закінчення війни. Нині є можливість не тільки відновити зруйновані в результаті бойових дій виробничі потужності, а й провести модернізацію та технічне переоснащення виробничого обладнання, запровадити сучасні економічно ефективні та ресурсощадні біотехнології в аквакультуру.

Наукове видання

Шарило Ю. Є., Плічко В. Ф., Андрущенко А. В., Герасимчук В. В., Вдовенко Н. М.,
Поплавська О. С., Сівер А. В., Дмитришин Р. А., Шевель О. О.

*Концепція відновлення та модернізації конкурентоспроможної аквакультури
України в умовах воєнних викликів і повоєнної відбудови*

Методичні рекомендації

Керівник видавничих проєктів: Ястребов А. О.

Друкується в авторській редакції

Підписано до друку 12.02.2026 р. Формат 60×84 1/8.

Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Умовн. друк. аркушів – 3,26.

Тираж 50 прим.

ТОВ «Видавничий дім «КОНДОР» Свідоцтво серія ДК № 5352 від 23.05.2017 р.

03067, м. Київ, вул. Гарматна, 29/31 тел./факс (044) 408-76-17, 408-76-25

www.condor-books.com.ua